

Szkurłat, Anna

Wystawa "W świecie porcelany..."

Kronika Zamkowa 1-2/47-48, 153-155

2004

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych oraz w kolekcji mazowieckich czasopism regionalnych mazowsze.hist.pl.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Anna Szkurlat

WYSTAWA: W ŚWIECIE PORCELANY..

W świecie porcelany... to druga ekspozycja zorganizowana przez Zamek Królewski w cyklu prezentacji prywatnych polskich kolekcji dzieł sztuki (pierwszą był pokaz zbiorów poloników dra Tomasza Niewodniczańskiego *Imago Poloniae* w 2003 r.). Wystawa objęła bogaty zbiór ponad 400 przedmiotów ceramicznych, gromadzonych od ponad pół wieku przez Ireneusza Szarka. Kolekcjoner (absolwent Wydziału Łączności Politechniki Warszawskiej, były pracownik Centralnego Biura Studiów i Projektów Budownictwa Kolejowego w Warszawie) powiększał go systematycznie od 1952 r., wymieniając niektóre obiekty na bardziej dla niego interesujące. Ze szczególną pasją odnosi się do porcelany z wytwórni miśnieńskiej oraz ceramiki biało-niebieskiej, czyli dekorowanej błękitem kobaltu.

Kolekcja Ireneusza Szarka jest ogniwem w łańcuchu długoletniej tradycji polskiego zbieractwa ceramiki, tworzonej przez Stanisława Ursyna-Rusieckiego, Ryszarda Stanisława Ryszarda, Edwarda Neprosa, Mathiasa Bersohna, a po wojnie kontynuowanej przez Tadeusza Raabe i Tadeusza Wierzejskiego. Wiele cennych przedmiotów ze zbiorów wymienionych pasjonatów kruchej piękna trafiło do muzeów polskich (przede wszystkim do Muzeum Narodowego w Warszawie i Krakowie oraz do Zamku Królewskiego w Warszawie i na Wawel) jako dary i zakupy. Wcześniej szersze grono publiczności mogło obejrzeć część tych bogatych zbiorów - wyrobów z polskiej wytwórni - na dwóch wielkich wystawach warszawskich, w 1913 i 1927 r., organizo-

wanych przez Towarzystwo Opieki nad Zabytkami Przeszłości.

Wystawa *W świecie porcelany...* wpisuje się w ten nurt ekspozycji poświęconych ceramice, stosunkowo rzadko prezentowanej w Polsce w minionym stuleciu. Poprzednią był pokaz prywatnej kolekcji chińskiej porcelany *imari*, pochodzącej ze zbiorów Augusta II, zorganizowany ponad dziesięć lat temu, również w Zamku Królewskim w Warszawie.

Omawiana tu prezentacja była nie tylko przeglądem pięknych przedmiotów zbieranych z zamiłowaniem, ale miała także niebagatelne znaczenie edukacyjne. Ten walor uwypuklała jej aranżacja - obiekty zgrupowane zostały według manufaktur europejskich, dzięki czemu widz mógł poznać dorobek poszczególnych wytwórni, oraz wyodrębniło zespół porcelany dalekowschodniej (chińskiej i japońskiej).

Ceramikę pokazano w dwóch salach wystaw czasowych na drugim piętrze Zamku: w pierwszej porcelanę miśnieńską i dalekowschodnią, w drugiej - wyroby innych wytwórni niemieckich, a także wiedeńskiej, polskich, francuskich, rosyjskich, holenderskich i neapolitańskiej.

Ekspozycję otwierała grupa wyrobów Królewskiej Manufaktury Porcelany w Miśni - pierwszej europejskiej fabryki porcelany - stanowiąca liczebnie jedną czwartą kolekcji. Przedstawione obiekty, głównie XVIII-wieczne, ilustrowały produkcję miśnieńską niemal od początków funkcjonowania wytwórni po rok 1940. Kilkanaście przedmiotów, powstałych przed 1735 r., o charakterystycznych deko-

Fragment ekspozycji, sala z porcelaną miśnieńską i dalekowschodnią. Fol A. Ring & B. Tropilo

racjach w typie dalekowschodnim (głównie w stylu *kakiemon* i *imari*), wykonano na wzór oryginalnej porcelany orientальной, którą był zafascynowany August II. Wśród nich na szczególną uwagę zasługiwały czarka i dwa spodki z ok. 1720 r., z tzw. porcelany böttgerowskiej, a więc najwcześniejszej, skomponowanej według receptury „ojca” porcelany miśnieńskiej (a zarazem europejskiej) - Johanna Friedricha Böttgera. Wazon, zdobiony w stylu dalekowschodnim, reprezentował tzw. AR-y, czyli przedmioty miśnieńskie sygnowane monogramem Augusta II, a zamawiane przez tego władcę z przeznaczeniem na podarunki. Autorem kobaltowej malatury wazonu był najprawdopodobniej Johann Gregorius Hóroldt, wybitny artysta działający w tej manufakturze.

Ozdobą każdej kolekcji są naczynia z tzw. serwisu łabędziego, najsłynniejszego w XVIII stuleciu, wykonanego dla

Henryka hrabiego Bruhla i jego żony hrabiny Kolovrat-Krakowski w latach 1737-1742. Przeznaczony dla 100 osób, składał się z różnorodnych, plastycznie dekorowanych naczyń, które obecnie rozproszone są w kolekcjach całego świata. Na wystawie można było oglądać łyżkę z tej zastawy. Twórca serwisu - rzeźbiarz Johann Joachim Kaendler - główny modelarz w Miśni od ok. 1730 r., zorganizował dział plastyki w tej wytwórni. Był także autorem dwóch modeli z zespołu figurek pokazywanych na wystawie: *Przędki* i grupy *Gwałtowny amant*.

W Miśni, najbardziej znaczącej wśród europejskich wytwórni porcelany do lat 60. XVIII w., zamówienia składali panujący, m in. król Stanisław August Poniatowski. W kolekcji Szarka znajdują się zespół talerzy i filiżanka, które należały do monarchy, a więc zarazem związane były z miejscem wystawy - Zamkiem Królewskim w Warszawie.

Przekrojowy pokaz miśnieńskich wyrobów zamykały trzy figurki z XX stulecia. Szczególną uwagę zwracała wśród nich *Wydra*, która w 1937 r. zdobyła nagrodę na wystawie światowej w Paryżu.

Następną (drugą pod względem liczebności) grupą obiektów prezentowaną na wystawie była porcelana z manufaktury berlińskiej. Zabytki z pierwszego okresu działalności tej wytwórni (1751-1757), tzw. okresu Wegely'ego, jej założyciela, są dziś rzadkie - reprezentował je komplet ośmiu talerzy i ażurowy koszyk na owocce. Częste w repertuarze wyrobów manufaktury berlińskiej były wazy kominkowe i figurki, których dość liczną grupę można było podziwiać na omawianej ekspozycji. Manufaktura realizowała również wiele zamówień swojego kolejnego właściciela - Fryderyka II - głównie na serwisy. Fragment jednego z nich pokazano na zaaranżowanym stole, nawiązującym do atmosfery XVIII-wiecznej uczt.

Kolejny rozdział prezentacji poświęcono przykładom wytwórczości innych znanych manufaktur niemieckich, m.in. z Furstenbergu, Frankenthala, Höchst i Ludwigsburga, oraz ze stolicy Austrii - Wiednia.

Pokazano również zespół porcelany i fajansu z polskich manufaktur, w tym z pierwszej rodzimej wytwórni w Korcu. Do wyjątkowo cennych należą (powstałe w pierwszym okresie jej działalności, 1790-1796) dwa talerze zdobione bukietami kwiatów oraz unikatowa filiżanka ze spodkiem, z malowanymi sepią widowkami neapolitańskimi (druga zachowana jest w zbiorach Muzeum Narodowego w Warszawie). Na wystawie nie zabrakło też filiżanki wykonanej w manufakturze w Tomaszowie Lubelskim, której wyroby należą obecnie do rzadkości. Prezentowano również wyroby innych czołowych polskich manufaktur porcelany, takich jak Baranówka i Ćmielów, powstałych w XIX stuleciu, wytwórni fajansu w Prószkowie na Śląsku, czynnej w końcu XVIII w., oraz XIX-wiecznych - w Horodnicy, Lubartowie, Ćmielowie, Kole i Nieborowie.

Przykładami ceramiki XX-wiecznej były wyroby z Pruszkowa, Pacykowa i Skawiny.

Uwagę zwracała różnorodność produkcji paryskich manufaktur porcelany, a także wyrafinowana subtelność obiektów z porcelany miękkiej ze słynnej wytwórni w Sèvres. Kilka przedmiotów pochodziło także z manufaktur rosyjskich, włoskich i duńskiej Królewskiej Manufaktury w Kopenhadze. Część wystawy poświęconą ceramice europejskiej zamykały zespoły fajansu holenderskiego oraz angielskiego fajansu i kamionki, m.in. ze znanej wytwórni Wedgwooda.

Pokaz kończyła ekspozycja porcelany chińskiej i japońskiej. Znalazły się tam również trzy przedmioty pochodzące z królewskiej kolekcji porcelany Augusta II Mocnego w Dreźnie: półmisek, talerz i czarka ze spodkiem, wykonane w Chinach za panowania cesarza Kangxi (1662-1722), oznaczone tzw. *Johanneumsnummer*. Zgromadzona porcelana chińska stanowiła niemal całkowity przegląd jej zdobnictwa w stylu *kakiemon*, *famille vert*, *famille rose* oraz *imari*.

Układ wystawy był adekwatny do kolejności rozdziałów katalogu, opracowanego przez Ireneusza Szarka. Niezwykle cenne jest to, że po raz pierwszy polskie prywatne zbiory ceramiki zostały w całości opublikowane i zilustrowane.

Wystawa *W świecie porcelany...*, prezentowana w Zamku Królewskim w Warszawie w dniach od 18 listopada 2003 do 31 stycznia 2004 r., przygotowana pod opieką merytoryczną Anny Szkulat, ma swój ciąg dalszy. Ireneusz Szarek zostawił w depozycie Zamku ok. 300 obiektów, a więc 3/4 kolekcji. Porcelana dalekowschodnia - chińska i japońska - prezentowana jest od marca 2004 r. w sąsiedztwie Galerii Sztuki Zdobniczej na II piętrze Zamku. Ceramika europejska, ze względów technicznych, będzie udostępniona zwiedzającym w późniejszym terminie; planowana ekspozycja mieścić się będzie na poziomie piwnic, przed wystawą moździerzy z daru państwa Górskich.